

WYZWANIA ROZWOJOWE POGRANICZA POLSKO-UKRAIŃSKIEGO

Praca zbiorowa pod redakcją
ANDRZEJA MISZCZUKA

NORBERTINUM
Lublin 2017

ANDRZEJ JAKUBOWSKI, ANDRZEJ MISZCZUK
UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

INFORMACJA STATYSTYCZNA JAKO CZYNNIK ROZWOJU POGRANICZA POLSKO-UKRAIŃSKIEGO

Streszczenie

Informacja pełni kluczową rolę w rozwoju nowoczesnej gospodarki, w zakresie funkcjonowania współczesnego społeczeństwa, określanego mianem społeczeństwa informacyjnego. Staje się ona kluczową wartością niematerialną, znajdującą szerokie zastosowanie w procesie produkcji, wymiany towarów i świadczenia usług, a także w codziennym życiu zawodowym, społecznym, kulturalnym i politycznym oraz wszelkich innych formach aktywności społecznej. Szczególne znaczenie informacji statystycznej wiąże się więc z pełnioną przez nią rolą czynnika stymulującego rozwój społeczno-ekonomiczny poprzez wzrost wykorzystania istniejącego potencjału gospodarczego i aktywizację społeczności lokalnej. Celem niniejszego artykułu jest ukazanie dotychczasowych doświadczeń polskich i ukraińskich urzędów statystycznych w obszarze statystyki obszarów transgranicznych oraz scharakteryzowanie roli, jaką pełni ona w rozwoju pogranicza polsko-ukraińskiego.

Słowa kluczowe: informacja statystyczna, pogranicze polsko-ukraińskie, rozwój obszarów transgranicznych.

STATISTICAL INFORMATION AS A FACTOR OF THE DEVELOPMENT OF POLISH-UKRAINIAN BORDERLAND

Abstract

Information plays a crucial role in the development of the global economy and modern society. Nowadays it is recognized as an intangible asset, widely used in production, commerce and services as well as daily professional, social, cultural and political

life and all other forms of social activity. Statistical information is of particular importance as a factor stimulating socio-economic development through increased use of the existing economic potential and activation of the local community. The main aim of this paper is to analyze experiences of the Polish and Ukrainian statistical offices in the field of statistics of cross-border areas and to assess the role that it plays in the development of Polish-Ukrainian borderland.

Key words: statistical information, Polish-Ukrainian borderland, development of transboundary regions.

WSTĘP

Wzrost znaczenia samorządności, rozwój współpracy transgranicznej, a także postępująca integracja europejska, wywierają istotny wpływ na zapotrzebowanie w zakresie informacji o zjawiskach i procesach społeczno-gospodarczych w różnych przekrojach terytorialnych (Obrębalski, 2012). Stanowi to wyzwanie dla jednostek statystyki publicznej, ustawowo odpowiedzialnych za gromadzenie, przetwarzanie i rozpowszechnianie informacji statystycznej. Dostrzegając dynamikę współczesnych procesów społecznych i gospodarczych oraz ich znaczne zróżnicowanie przestrzenne, od pewnego czasu najszybciej rozwijającą się gałęzią statystyki jest statystyka regionalna, co jest dodatkowo warunkowane wdrażaniem polityki spójności oraz koniecznością stałego monitorowania procesów rozwoju regionalnego i lokalnego. Podobnie – biorąc pod uwagę procesy integracji w ramach struktur Unii Europejskiej – rozwijana jest statystyka międzynarodowa (europejska), budowana w oparciu o Europejski System Statystyczny (ESS), charakteryzująca się coraz większym poziomem porównywalności danych. Wciąż jednak pewnym wyzwaniem dla statystyki publicznej pozostaje statystyka transgraniczna, będąca źródłem informacji o zjawiskach i procesach społeczno-gospodarczych zachodzących na obszarach transgranicznych. O ile jednak w przypadku wewnętrznych granic Unii Europejskiej może być ona rozwijana w oparciu o wspomniany już ESS i rosnącą spójność statystyki regionalnej w ramach Unii Europejskiej, o tyle statystyka transgraniczna obszarów położonych przy zewnętrznych granicach Unii Europejskiej napotyka na liczne problemy w zakresie braku lub niepełnej porównywalności danych, będących wynikiem istniejących różnic metodologicznych. Przykładem działań mających na celu przełamanie wspomnianych ograniczeń są dotychczasowe doświadczenia urzędów statystycznych w Lublinie,

Rzeszowie, Lwowie oraz Łucku w zakresie wypracowywania systemu informacyjnego pogranicza polsko-ukraińskiego.

1. INFORMACJA STATYSTYCZNA JAKO CZYNNIK ROZWOJU

Rozwój gospodarki globalnej sprawia, że dostęp do informacji traktowany jest obecnie jako dobro ekonomiczne, stające się jednym z podstawowych źródeł przewagi konkurencyjnej. Równie istotną rolę informacja pełni w zakresie funkcjonowania współczesnego społeczeństwa, określanego mianem informacyjnego. Staje się ona kluczową wartością niematerialną, znajdującą szerokie zastosowanie w codziennym życiu zawodowym, społecznym, kulturalnym i politycznym oraz wszelkich innych formach aktywności społecznej. Tym samym w warunkach gospodarki opartej na wiedzy oraz społeczeństwa informacyjnego informacja traktowana jest jako podstawowy zasób generujący szeroko rozumiany rozwój i postęp (Dziekański, 2012).

Pojęcie „informacja” należy do terminów trudno definiowalnych, przede wszystkim ze względu na swój pierwotny charakter (Grabowski, Zajac, 2009). Jest ona traktowana jako zasób, czynnik lub produkt zwiększający naszą wiedzę o otaczającej nas rzeczywistości (Obrębalski, 2012). Informacja bywa również definiowana przez pryzmat pokrewnego pojęcia „dane”. Zdaniem Clare i Loucopoulosa informacja jest produktem istotnego przetwarzania danych. W podobny sposób pojęcie to definiują Avison i Fitzgerald, według których informacja pochodzi z wyselekcjonowania danych, ich podsumowania i prezentacji w taki sposób, by były użyteczne dla odbiorcy. Również Hicks uznaje informację za tak przetworzone dane, by miały one znaczenie dla decydenta w konkretnej sytuacji decyzyjnej (Checkland, Holwell, 2002, za: Grabowski, Zajac, 2009).

W literaturze przedmiotu główny akcent kładzie się właśnie na rolę informacji w procesach decyzyjnych (Dziekański, 2011). Jak stwierdza J. Penc (1994), informacja jest swego rodzaju „katalizatorem zarządzania, czynnikiem, który scala funkcje zarządzania i warunkuje jego skuteczność”. Do najważniejszych funkcji informacji należą (Grabowski, Zajac, 2009; Stefanowicz, 2007):

- funkcja poznawcza – polegająca na tworzeniu zasobów wiedzy oraz opisywaniu określonych wycinków rzeczywistości,
- funkcja decyzyjna – polegająca na dostarczaniu decydentom informacji niezbędnych do podejmowania decyzji,

- funkcja identyfikacyjna i antycypacyjna – pozwalająca na zmniejszenie stopnia nieokreśloności jakiegoś zjawiska lub procesu,
- funkcja koordynacyjna – stanowiąca podstawę do zarządzania różnymi elementami systemu oraz koordynacji ich funkcjonowania,
- funkcja kontrolna – pozwalająca na weryfikację skuteczności realizowanych działań.

Przyjmując za punkt wyjścia zapisy *Ustawy o statystyce publicznej* (1995), informację statystyczną można zdefiniować jako zgromadzone, odpowiednio przetworzone oraz udostępnione jako oficjalne wyniki badań statystycznych, obejmujące dane dotyczące zjawisk, zdarzeń, obiektów i działalności podmiotów gospodarki narodowej oraz życia i sytuacji osób fizycznych, pozyskane bezpośrednio od respondentów albo z systemów informacyjnych administracji publicznej i rejestrów urzędowych.

Informacja statystyczna nabiera szczególnego znaczenia w erze tzw. gospodarki opartej na wiedzy. Obecnie powszechnie uznaje się, że jej przepływ należy do najważniejszych czynników przesądzających o jakości procesów rozwoju społeczno-gospodarczego. W związku z tym właściwe zarządzanie informacją jest podstawą sprawnego funkcjonowania makrosystemu, obejmującego gospodarkę, społeczeństwo i środowisko, oraz zrównoważonego rozwoju w warunkach gospodarki opartej na wiedzy (Ciechelska, Poskrobko, 2017).

W ostatnich latach wyraźnie wzrosło również znaczenie informacji statystycznej w procesach decyzyjnych organów samorządu terytorialnego, podmiotów prywatnych oraz organizacji pozarządowych prowadzących określone działania na szczeblu lokalnym i regionalnym (w tym w wymiarze transgranicznym), a także w różnego rodzaju analizach obejmujących swym zakresem przestrzennym jednostki terytorialne różnej skali, w tym jednostki charakteryzujące się przygranicznym położeniem. Wynika to przede wszystkim z (Obębalski, 2012):

- konieczności identyfikacji i pomiaru zmian społecznych i gospodarczych w poszczególnych jednostkach terytorialnych,
- wzrostu znaczenia zarządzania strategicznego rozwojem lokalnym i regionalnym oraz konieczności monitorowania i ewaluacji efektów wdrażania strategicznych programów rozwojowych (w tym wynikających z realizacji polityki spójności Unii Europejskiej),
- oddziaływania granicy państwowej oraz społeczeństw i gospodarki państw sąsiednich na procesy rozwojowe zachodzące na obszarach przygranicznych,

- rozwoju różnorodnych form współpracy transgranicznej.

Doświadczenia wielu państw Unii Europejskiej dotyczące współpracy transgranicznej zdają się potwierdzać, że wymiana informacji na obszarach przygranicznych może stać się pierwszym impulsem obniżania bariery granicy państwowej. Informacja statystyczna może też pełnić ważną funkcję w rozwoju współpracy transgranicznej, a docelowo – rozwoju obszarów przygranicznych (por. Martinez, 1994; Miszczuk, 2006).

Jak już wspomniano, we współczesnym świecie informacja przyjmuje wiele cech produktu rynkowego. Jak każdy rynek, również rynek informacyjny obejmuje procesy produkcji, wymiany i konsumpcji informacji, przy czym jednym z najważniejszych producentów informacji wspomagającej funkcjonowanie różnego rodzaju podmiotów publicznych i prywatnych są organy statystyki publicznej (Obrębalski, 2012).

2. ROLA STATYSTYKI PUBLICZNEJ W ZAKRESIE BADAŃ OBSZARÓW TRANSGRANICZNYCH

Zgodnie z Ustawą o statystyce publicznej (1995) termin „statystyka publiczna” oznacza „system zbierania danych statystycznych, gromadzenia, przechowywania i opracowywania zebranych danych oraz ogłaszania, udostępniania i rozpowszechniania wyników badań statystycznych jako oficjalnych danych statystycznych”. Celem statystyki publicznej jest zabezpieczenie informacyjne potrzeb różnego rodzaju struktur państwowych, społecznych i prywatnych związanych z tworzeniem, posiadaniem i dostępem do zasobów danych statystycznych dotyczących każdej dziedziny życia społeczno-gospodarczego oraz zachodzących w nim zjawisk (Żukowski, 2008).

Przyjmuje się, że statystyka publiczna powinna pełnić następujące funkcje (Brzezińska, 2012):

- wspomaganie rozwoju społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy poprzez dostarczanie informacji, metainformacji i wiedzy statystycznej o zjawiskach i procesach objętych badaniami statystycznymi,
- przyczynianie się do podniesienia sprawności i efektywności funkcjonowania państwa poprzez zapewnienie zaplecza informacyjnego, analitycznego i metodycznego władzom państwowym i samorządowym, wspomagającego je w procesach decyzyjnych,

- inicjowanie obserwacji statystycznej nowych zjawisk i procesów w społeczeństwie i gospodarce oraz opracowywanie metod ich identyfikacji i pomiaru,
- opracowywanie standardów informacyjnych dla systemów informacji społecznej i gospodarczej kraju,
- aktywne i systematyczne badanie potrzeb informacyjnych społeczeństwa, gospodarki, organów państwa wszystkich szczebli i innych jednostek sektora publicznego w zakresie zapotrzebowania na informacje statystyczne w celu tworzenia odpowiedniej oferty informacyjnej oraz kreowanie potrzeb informacyjnych.

Postępujące procesy decentralizacji regionalnej, stymulowane między innymi przez prowadzoną w ramach Unii Europejskiej politykę strukturalną, doprowadziły do dynamicznego wzrostu znaczenia statystyki regionalnej, definiowanej na ogół jako część statystyki publicznej przedstawiającej zjawiska społeczno-ekonomiczne w przekroju administracyjnych i/lub statystycznych jednostek terytorialnych (Godowski, 2003). Jak pokazuje dotychczasowe doświadczenie, statystyka regionalna powinna pełnić trzy zasadnicze funkcje (Kudrycka, 2003; Miszczuk, 2006):

- informacyjną – obejmującą zasilanie krajowych i międzynarodowych (EUROSTAT) baz danych oraz dostarczanie informacji odbiorcom, w tym przedstawicielom administracji rządowej i samorządowej, przedsiębiorcom krajowym i zagranicznym, organizacjom pozarządowym, przedstawicielom środowisk naukowych itp.,
- analityczną – polegającą na przetwarzaniu informacji podstawowych i tworzeniu – w oparciu o nie – systemu wskaźników opisowych, analitycznych i efektywnościowych oraz przeprowadzanie analiz regionalnych,
- usługową – związaną ze sprawnym i efektywnym wykorzystaniem Funduszy UE, poprzez dostarczanie informacji wstępnych, obsługę informacyjną oraz analizę i charakterystykę efektów realizowanych projektów w procesie ich ewaluacji.

Wśród szczególnych przedmiotów zainteresowania statystyki regionalnej znajdują się obszary przygraniczne oraz obszary transgraniczne. Statystyka obszarów transgranicznych definiowana jest jako dział statystyki regionalnej zajmujący się gromadzeniem, opracowywaniem i rozpowszechnianiem danych o obszarach transgranicznych, umożliwiających monitorowanie procesów społecznych i ekonomicznych w przekroju przestrzennym (na poziomie lokalnym i regionalnym), uzależnionym od oddziaływania granicy na rozwój

lokalny (por. Borys, 1999). W przypadku statystyki obszarów transgranicznych należy również zwrócić uwagę na jej aspekt międzynarodowy, obejmujący gromadzenie, prezentowanie i porównywanie danych statystycznych przedstawiających zjawiska społeczno-ekonomiczne w przekroju administracyjnych i/lub statystycznych jednostek terytorialnych, należących do co najmniej dwóch różnych organizmów państwowych. Tym samym łączy ona elementy statystyki regionalnej oraz statystyki międzynarodowej.

Podstawowe cele statystyki obszarów transgranicznych to:

- zaspokojenie potrzeb informacyjnych związanych z prowadzoną współpracą transgraniczną (Borys, Banaszak, 2008),
- tworzenie spójnej infrastruktury informacyjnej dla obszarów transgranicznych jako odpowiedniego zaplecza informacyjnego pomocnego różnym instytucjom i jednostkom przy podejmowaniu decyzji,
- wsparcie informacyjne w zakresie programowania rozwoju obszarów położonych po dwóch stronach granicy (przy uwzględnieniu czynnika powiązań transgranicznych oraz wpływu obszarów położonych za granicą na procesy rozwojowe) poprzez stworzenie spójnego systemu badawczego na obszarach transgranicznych na rzecz wspierania rozwoju regionalnego (Rogalińska, 2012),
- wspieranie rozwoju badań regionalnych ośrodków naukowych (Matkowski, 2008).

W przypadku statystyki obszarów transgranicznych podkreślenia wymaga znaczenie funkcji informacyjnej, przyczyniającej się – w określonej sekwencji czasowej – do podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, opracowywania projektów i strategii rozwoju oraz pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania na realizację wspólnych projektów (Miszczuk, 2008). W ten sposób staje się ona czynnikiem stymulującym rozwój społeczno-gospodarczy obszarów przygranicznych, wpływającym na wzrost wykorzystania istniejącego potencjału gospodarczego i aktywizację społeczności lokalnych (Matkowski, 2008).

Realizacja wyżej wskazanych celów i funkcji stawia przed służbami statystyki publicznej rozmaite zadania, wśród których należy wymienić (por. Borys, Banaszak, 2008):

- badanie zapotrzebowania na informacje o obszarach transgranicznych,
- rozwój współpracy bilateralnej i wzajemnych kontaktów przedstawicieli urzędów statystycznych z regionów przygranicznych,

- znalezienie zbioru informacji porównywalnych i dostępnych w systemach statystycznych poszczególnych państw sąsiedzkich poprzez identyfikację podobieństw i różnic w terminologii i metodach badań statystycznych,
- prezentację procesów społeczno-ekonomicznych wpływających na rozwój lokalny i regionalny w ujęciu transgranicznym.

3. POGRANICZE POLSKO-UKRAIŃSKIE JAKO PRZEDMIOT ZAINTERESOWANIA STATYSTYKI REGIONALNEJ

Współpraca transgraniczna polskich i ukraińskich urzędów statystycznych rozpoczęła się w 1993 roku, z chwilą powstania Euroregionu Karpackiego. Początkowo (w latach 1993–1998) współpracę w ramach Euroregionu prowadził Urząd Statystyczny (US) w Krośnie, a po reformie administracji publicznej do chwili obecnej – US Rzeszów (Miszczuk, 2006). Z kolei za początek współpracy US Lublin z urzędami statystycznymi z obszaru pogranicza polsko-ukraińskiego należy uznać międzynarodową konferencję „Współpraca transgraniczna statystyków Polski, Białorusi i Ukrainy”, zorganizowaną w Kazimierzu Dolnym w maju 1995 roku, tj. na kilka miesięcy przed podpisaniem formalnej umowy o powstaniu związku transgranicznego Euroregion „Bug”. Celem konferencji było omówienie zasad współpracy jednostek statystyki publicznej, zwłaszcza przy opracowywaniu wspólnych publikacji i tworzeniu bazy informacyjnej. Współpraca euroregionalna do chwili obecnej stanowi podstawę dla wielu wspólnych przedsięwzięć, w tym przede wszystkim o charakterze publikacyjnym, realizowanych przez urzędy statystyczne z obszaru pogranicza polsko-ukraińskiego.

Za najwcześniejszą formę współpracy transgranicznej polskich i ukraińskich urzędów statystycznych należy uznać działalność konferencyjną, rozpoczętą wspomnianą już konferencją w Kazimierzu Dolnym. Stanowi ona ważne forum nawiązywania kontaktów i budowania relacji, wymiany poglądów, a także rozwijania partnerskiej współpracy jednostek statystyki publicznej poprzez wyznaczanie jej celów i kierunków oraz omawianie zasad realizacji wspólnych przedsięwzięć w zakresie działalności informacyjnej i publikacyjnej.

Wśród najważniejszych wydarzeń tego typu zrealizowanych w ciągu ostatniej dekady można wymienić:

1. Konferencję międzynarodową „Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych” (Lublin, 22–24 września 2008 roku),
2. Seminarium naukowe „Stworzenie infrastruktury instytucjonalno-informacyjnej wspierającej rozwój obszarów transgranicznych” (Lwów, 24–26 lipca 2012 roku),
3. Międzynarodową konferencję „Obszary transgraniczne – nowe wyzwania rozwoju regionalnego w demokratycznym świecie” (Rzeszów–Jarosław–Lwów, 17–19 października 2012 roku),
4. Konferencję „Statystyka publiczna w zarządzaniu procesami rozwoju obszarów przygranicznych” (Rzeszów, 27–28 czerwca 2013 roku),
5. Konferencję „Polityka spójności a rozwój obszarów transgranicznych na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej” (Krasieczyn oraz Arłamów, 27–28 czerwca 2014 roku),
6. Seminarium międzynarodowe „Potencjał społeczno-gospodarczy Euroregionu Karpackiego w ramach współpracy transgranicznej” (Rzeszów, 4 grudnia 2015 roku),
7. Międzynarodową konferencję naukowo-praktyczną „Społeczny i gospodarczy potencjał współpracy transgranicznej” (Lwów, 18–19 kwietnia 2016 roku).
8. Efektem realizowanej od niemal ćwierćwiecza współpracy urzędów statystycznych jest również szereg wspólnie opracowanych publikacji statystycznych. Łącznie w latach 1995–2016 wydano 37 opracowań dotyczących polsko-ukraińskiego obszaru transgranicznego, bądź jego części. Ich zestawienie w ujęciu chronologicznym zostało przedstawione w tab. 1.

Tab. 1. Publikacje z udziałem urzędów statystycznych w Lublinie i Krośnie / Rzeszowie oraz Głównego Urzędu Statystycznego w obwodzie lwowskim, dotyczące pogranicza polsko-ukraińskiego¹.

Tytuł publikacji	Zakres tematyczny	Przekrój przestrzenny	Wersje językowe	Wydawca	Rok wydania
<i>Euroregion Bug w liczbach</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody, miasta	polska i angielska	US Lublin	1995
<i>Euroregion Bug – fakty i liczby</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody, miasta, gminy	polska i ukraińska	US Lublin	1996

Tytuł publikacji	Zakres tematyczny	Przekrój przestrzenny	Wersje językowe	Wydawca	Rok wydania
<i>Sieć miast w Euroregionie Karpackim. Podstawowe dane statystyczne</i>	przemiany i struktury społeczno-demograficzne	miasta	polsko-angielska	US Krosno	1997
<i>Miasta w Euroregionie Bug</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza miast	miasta	polska	US Lublin	1997
<i>Ludność w Euroregionie Karpackim</i>	przemiany i struktury społeczno-demograficzne	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-angielska	US Rzeszów	1999
<i>Pogranicze polsko-ukraińskie w liczbach</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-ukraińska, polsko-angielska	US Lublin	1999
<i>Euroregion Bug w liczbach</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-ukraińska, polsko-angielska	US Lublin	2000
<i>Infrastruktura w Euroregionie Karpackim</i>	infrastruktura techniczna i społeczna	województwa, obwody	węgiersko-angielska	US Debreczyn	2000
<i>Turystyka w Euroregionie Bug w 2000 roku</i>	przyrodniczy i kulturowy potencjał rozwoju turystyki, infrastruktura turystyczna	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-angielska, ukraińsko-rosyjska	US Lublin	2001
<i>Ludność w Euroregionie Karpackim</i>	przemiany i struktury społeczno-demograficzne	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-angielska	US Rzeszów	2002
<i>Miasta w Euroregionie Karpackim w latach 1998–2000</i>	infrastruktura społeczna miast	miasta	słowacko-angielska	US Koszyce	2002
<i>Biuletyn statystyczny. Obwód lwowski i województwo lubelskie</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2003

1 Wykaz ten obejmuje wyłącznie opracowania przygotowane w partnerstwie polskich i ukraińskich urzędów statystycznych. Działalność publikacyjna urzędów statystycznych na temat pogranicza polsko-ukraińskiego obejmuje bowiem również liczne opracowania sygnałowe, zeszyty metodologiczne, a także raporty z przeprowadzonych badań, wydawane przez US Rzeszów.

Tytuł publikacji	Zakres tematyczny	Przekrój przestrzenny	Wersje językowe	Wydawca	Rok wydania
<i>Ludność i warunki mieszkaniowe w Euroregionie Bug</i>	charakterystyka ludności i warunków mieszkaniowych na podstawie spisów powszechnych (Białoruś – 1999, Ukraina – 2001, Polska – 2002)	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-angielska	US Lublin	2004
<i>Biuletyn statystyczny. Obwód lwowski i województwo lubelskie</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2004
<i>Pogranicze polsko-ukraińskie. Środowisko. Społeczeństwo. Gospodarka</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody, powiaty, rejony	polska, angielska, ukraińska	WSZiA Zamość, US Lublin, US Rzeszów, GUS w obwodzie lwowskim	2005
<i>Biuletyn statystyczny. Obwód lwowski i województwo lubelskie</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2005
<i>Ludność w Euroregionie Karpackim w latach 2001–2005</i>	przemiany i struktury społeczno-demograficzne	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-angielska	US Rzeszów	2006
<i>Biuletyn statystyczny. Obwód lwowski i województwo lubelskie</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2006
<i>Miasta – stolice regionów w Euroregionie Bug w 2005 roku</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza Brześcia, Lublina, Lwowa i Łucka	województwa, obwody, miasta na prawach powiatu/rejonu	polsko-angielska	US Lublin	2007
<i>Pogranicze polsko-ukraińskie w liczbach w 2006 roku</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-angielsko-rosyjsko-ukraińska	US Lublin	2007
<i>Biuletyn statystyczny. Obwód lwowski i województwo lubelskie</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2007
<i>Pogranicze polsko-ukraińskie. Województwo podkarpackie i lubelskie</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody, powiaty, rejony, gminy	polsko-angielska	US Rzeszów	2008

Tytuł publikacji	Zakres tematyczny	Przekrój przestrzenny	Wersje językowe	Wydawca	Rok wydania
<i>Obwód lwowski w kontekście pogranicza polsko-ukraińskiego w latach 2006–2007</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2008
<i>Biuletyn statystyczny. Obwód lwowski i województwo lubelskie</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2008
<i>Pogranicze polsko-słowacko-ukraińskie</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-angielska	US Rzeszów	2009
<i>Biuletyn statystyczny. Obwód lwowski i województwo lubelskie</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2009
<i>Obwód lwowski w kontekście pogranicza polsko-ukraińskiego w latach 2007–2008</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2009
<i>Obwód lwowski w kontekście pogranicza polsko-ukraińskiego w latach 2008–2009</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2011
<i>Euroregion Bug w liczbach w 2011 r.</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	polsko-angielsko-rosyjsko-ukraińska	US Lublin	2012
<i>Potencjał społeczno-gospodarczy Euroregionu Karpackiego 2008–2010</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody, podregiony	polsko-angielska	US Rzeszów	2012
<i>Obwód lwowski w kontekście pogranicza polsko-ukraińskiego w latach 2009–2010</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińsko-polska	GUS w obwodzie lwowskim	2012
<i>Miasta-stolice regionów w Euroregionie Bug w 2012 r.</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza Brześć, Lublina, Lwowa i Łucka	miasta	polsko-angielsko-rosyjsko-ukraińska	US Lublin	2014

Tytuł publikacji	Zakres tematyczny	Przekrój przestrzenny	Wersje językowe	Wydawca	Rok wydania
<i>Przemiany demograficzne na obszarze Euroregionu Bug w latach 2003–2013</i>	analiza procesów demograficznych	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-angielsko-rosyjsko-ukraińska	US Lublin	2015
<i>Potencjał społeczno-gospodarczy Euroregionu Karpackiego w latach 2011–2013</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody, podregiony	polsko-angielska	US Rzeszów	2015
<i>Obszary transgraniczne Polski, Słowacji i Ukrainy – czynniki progresji i peryferyzacji</i>	charakterystyka czynników kształtujących rozwój obszarów transgranicznych	województwa, obwody, podregiony	polsko-angielska	US Rzeszów, Uniwersytet Rzeszowski	2015
<i>Potencjał społeczno-ekonomiczny Euroregionu Karpackiego w latach 2011–2013</i>	charakterystyka społeczno-gospodarcza	województwa, obwody	ukraińska	GUS w obwodzie lwowskim	2016
<i>Potencjał turystyczny w Euroregionie Bug w 2014 r.</i>	przyrodniczy i kulturowy potencjał rozwoju turystyki, infrastruktura turystyczna	województwa, obwody, powiaty, rejony	polsko-angielsko-rosyjsko-ukraińska	US Lublin	2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji US Lublin, US Rzeszów i GUS w obwodzie lwowskim.

Wiele z wymienionych powyżej publikacji zostało wydanych w kilku wersjach językowych. Na przestrzeni lat ich zakres tematyczny uległ znacznemu rozszerzeniu, zwiększył się również zakres danych prezentowanych nie tylko w przekroju województw i obwodów, ale także powiatów i rejonów. Ponadto w ostatnich latach wzrosło znaczenie opracowań o charakterze analitycznym, zawierających kompleksową i wieloaspektową analizę wybranych zjawisk i procesów.

Ważnym elementem statystyki obszarów transgranicznych są badania transgraniczne. Obecnie są one realizowane przede wszystkim po polskiej stronie granicy przez Ośrodek Badań Obszarów Transgranicznych i Statystyki Euroregionalnej. Ich zakres obejmuje:

1. przywrócone w 2008 roku badanie obrotu towarów i usług w ruchu granicznym (w latach 1994–2002 było ono prowadzone przez Główny Urząd Statystyczny), od 2010 roku prowadzone na całej zewnętrznej granicy Unii Europejskiej na terenie Polski, realizowane m.in. we współpracy ze Strażą Graniczną i Służbą Celną, przy wsparciu władz regionalnych oraz

urzędów statystycznych w Rzeszowie, Lublinie, Białymstoku i Olsztynie (US Rzeszów, 2016). Badanie ma na celu uzyskanie informacji od cudzoziemców wyjeżdżających z Polski oraz Polaków powracających do kraju na temat wysokości wydatków poniesionych w związku z pobytem za granicą (Cierpień-Wolan, 2008);

2. system badań w zakresie podróży Polaków (rezydentów) oraz cudzoziemców (nierezydentów) przyjeżdżających do Polski, na potrzeby statystyki w dziedzinie turystyki, rachunków narodowych i bilansu płatniczego oraz obszarów transgranicznych, od 2014 roku obejmujące badania w zakresie podróży: „Podróże nierezydentów do Polski. Ruch pojazdów i osób na granicy Polski z krajami Unii Europejskiej” oraz „Uczestnictwo mieszkańców Polski (rezydentów) w podróżach”, realizowane przez Główny Urząd Statystyczny i Urząd Statystyczny w Rzeszowie wspólnie z Narodowym Bankiem Polskim oraz Ministerstwem Sportu i Turystyki (US Rzeszów, 2016).

Ważnym wymiarem zaangażowania statystyki publicznej w zakresie programowania rozwoju obszarów transgranicznych stał się udział urzędów statystycznych pogranicza polsko-ukraińskiego w opracowaniu oraz monitoringu realizacji *Strategii Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodu Lwowskiego, Obwodu Wołyńskiego i Obwodu Brzeskiego na lata 2014–2020* (UMWL, 2014), będącej pierwszym tego typu dokumentem w skali Unii Europejskiej opracowanym dla obszaru transgranicznego położonego wzdłuż jej granicy zewnętrznej. Zespół pracowników Urzędu Statystycznego w Lublinie, wchodzący w skład międzynarodowej Grupy Roboczej do Spraw Strategii Transgranicznej powołanej przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubelskiego, odpowiedzialny był za opracowanie części diagnostycznej *Strategii*, przygotowanej w ramach współpracy z urzędami statystycznymi w Łucku, Lwowie i Brześciu oraz w oparciu o zasoby statystyki publicznej Polski, Ukrainy i Białorusi. Aktualnie jednostki te współpracują w zakresie monitoringu realizacji *Strategii*, którego założenia zostały określone w ramach projektu „Wypracowanie systemowych rozwiązań i mechanizmów na rzecz koordynacji działań współpracy transgranicznej”.

W ciągu ostatnich lat widoczne jest wkraczanie współpracy transgranicznej realizowanej przez przygraniczne urzędy statystyczne w jakościowo nowy etap, którego cechą charakterystyczną jest wzrost instytucjonalnych form realizacji wspólnych przedsięwzięć. Owa instytucjonalizacja współpracy transgranicznej oraz badań obszarów transgranicznych obejmuje m.in.:

1. instytucjonalizację badań obszarów transgranicznych w postaci utworzonego z dnia 1 maja 2008 roku Ośrodka Badań Obszarów Transgranicznych i Statystyki Euroregionalnej w ramach struktury organizacyjnej Urzędu Statystycznego w Rzeszowie. Ośrodek prowadzi badania procesów społeczno-gospodarczych zachodzących w regionach przygranicznych oraz prace nad stworzeniem spójnego systemu badawczego obszarów transgranicznych;
2. instytucjonalizację transgranicznej współpracy bilateralnej w postaci umów dwustronnych. Przykładowo, 25 kwietnia 2013 roku zawarte zostało Porozumienie o współpracy pomiędzy Urzędem Statystycznym w Lublinie a Głównym Urzędem Statystycznym w Obwodzie Wołyńskim, którego celem jest zaspokojenie zapotrzebowania na informacje oraz wszechstronne analizy procesów zachodzących na pograniczu polsko-ukraińskim poprzez wymianę doświadczeń w zakresie metodologii badań statystycznych, wymianę danych statystycznych oraz prowadzenie wspólnych badań i analiz społeczno-ekonomicznych, w szczególności w ramach Euroregionu „Bug”;
3. instytucjonalizację współpracy transgranicznej urzędów statystycznych w ramach istniejących struktur euroregionalnych w postaci utworzonej podczas XVI posiedzenia Prezydium Rady Związku Transgranicznego Euroregion „Bug” w Łucku (12–13 czerwca 2013 roku) Grupy do spraw rozpowszechniania informacji i tworzenia baz danych, odpowiedzialnej za monitoring sytuacji na pograniczu polsko-ukraińsko-białoruskim, w skład której weszli przedstawiciele: Urzędu Statystycznego w Lublinie, Głównego Urzędu Statystycznego w Obwodzie Wołyńskim, Głównego Urzędu Statystycznego w Obwodzie Lwowskim oraz Głównego Urzędu Statystycznego Obwodu Brzeskiego;
4. instytucjonalizację wielopodmiotowej współpracy transgranicznej w postaci powołanego 20 marca 2013 roku we Lwowie Naukowo-Informacyjno-Statystycznego Klastra Transgranicznego „INFOSTAT UKRAINA–POLSKA”, mającego na celu naukowe, informacyjne i statystyczne wsparcie rozwoju obszarów transgranicznych oraz wykorzystanie potencjału współpracy transgranicznej. W jego skład wchodzi: Instytut Badań Regionalnych NAN Ukrainy, Urząd Statystyczny we Lwowie, Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki – Wydział Ekonomii, Lwowski Regionalny Związek Ekonomistów, Urząd Statystyczny w Rzeszo-

wie, Uniwersytet Rzeszowski – Wydział Ekonomii oraz Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS.

Rozwój współpracy transgranicznej polskich i ukraińskich urzędów statystycznych, dokonujący się na przestrzeni ostatnich dwóch dekad, miał charakter ewolucyjny, przynosząc stopniowy wzrost zakresu oraz form monitoringu sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze pogranicza. O ile w początkowej fazie współpraca ta obejmowała przede wszystkim działalność publikacyjną, obecnie przyjmuje postać zinstytucjonalizowaną, odzwierciedlającą tendencję do rozwoju zaawansowanych form współpracy transgranicznej.

4. PERSPEKTYWY WSPÓŁPRACY POLSKO-UKRAIŃSKIEJ W ZAKRESIE STATYSTYKI OBSZARÓW TRANSGRANICZNYCH

Współpraca urzędów statystycznych z przygranicznych obszarów Polski i Ukrainy w zakresie statystyki obszarów transgranicznych przynosi liczne korzyści. Przyczynia się do wzrostu wiedzy na temat pogranicza polsko-ukraińskiego poprzez realizację działalności informacyjnej, jednocześnie pozwalając na wymianę wiedzy i doświadczeń samych jednostek statystyki publicznej, budowę stabilnych kontaktów, standaryzację badań, zwiększenie porównywalności danych oraz podnoszenie kompetencji pracowników (Mroczkowski, 2012). Przy wymianie informacji pomiędzy regionami pogranicza oraz podejmowaniu wspólnych inicjatyw w zakresie publikacyjnej i analitycznej pojawia się jednak szereg problemów natury metodologicznej, organizacyjnej i finansowej, związanych z (opracowanie własne na podstawie: Borys, 1999; Borys, Banaszak, 2008; Matkowski, 2008; Rogalińska, 2012):

- metodologiczną porównywalnością danych – będącą konsekwencją wykorzystywania różnych źródeł danych oraz stosowania odmiennych metodologii ich gromadzenia w zakresie tych samych zjawisk i procesów społeczno-ekonomicznych;
- terminologiczną porównywalnością danych – związaną ze stosowaniem odmiennych definicji tych samych pojęć;
- czasową porównywalnością danych – związaną z odmiennym harmonogramem realizacji badań statystycznych, terminem publikacji ich wyników, a także przyjmowaniem odmiennych dat prezentowania danych;
- jakością danych – przede wszystkim w zakresie ich przydatności, pewności i wiarygodności, kompletności, aktualności oraz reprezentatywności

przestrzennej, co dotyczy w szczególności badań opartych na próbach losowych;

- dostępnością danych – zarówno dla całego obszaru pogranicza, jak również jego poszczególnych części, tj. możliwościami uzyskania i publikowania informacji na odpowiednim poziomie agregacji przy jednoczesnej konieczności zachowania tajemnicy statystycznej;
- różnymi jednostkami odniesienia danych – obecnie istnieje możliwość prezentacji porównywalnej informacji statystycznej na poziomie województw i obwodów oraz powiatów i rejonów, natomiast nie jest ona możliwa na poziomie podregionów (brak wyodrębnionych porównywalnych jednostek po stronie ukraińskiej zgodnie z nomenklaturą jednostek terytorialnych dla potrzeb statystycznych NUTS) oraz jednostek na najniższym poziomie agregacji – tj. gmin w Polsce i rad (wiejskich, dzielnicowych i miejskich) na Ukrainie;
- stosowaniem odmiennych klasyfikacji i nomenklatur;
- organizacją systemu gromadzenia i upowszechniania danych – o ile po stronie ukraińskiej obowiązuje system scentralizowany, w Polsce mamy do czynienia z tzw. specjalizacją, polegającą na wykonywaniu przez poszczególne wojewódzkie urzędy statystyczne specjalistycznych zadań ogólnokrajowych w ramach prac prowadzonych na rzecz statystyki publicznej jako całości;
- ograniczoną dostępnością do środków finansowych oraz możliwością pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania (ze względu na brak posiadania osobowości prawnej przez jednostki statystyki publicznej) na rzecz realizacji wspólnych przedsięwzięć badawczych i aplikacyjnych.

Istnienie przedstawionych powyżej barier, jak również dotychczasowe doświadczenia w zakresie współpracy urzędów statystycznych na pograniczu polsko-ukraińskim pozwalają na określenie zespołu wyzwań stojących przed jednostkami statystyki publicznej Polski i Ukrainy, mających na celu podniesienie jakości statystyki obszaru pogranicza polsko-ukraińskiego. Obejmują one przede wszystkim:

1. poprawę spójności statystyki w ujęciu międzynarodowym poprzez harmonizację metodologii badań, stosowanych pojęć, definicji i klasyfikacji statystycznych, zakresu tematycznego danych oraz poziomu ich agregacji, mającą na celu doprowadzenie do porównywalności danych i wskaźników statystycznych (por. Śmiłowska, 2008). W tym celu niezbędny jest jednak przede wszystkim rozwój współpracy bilateralnej jednostek

- statystyki publicznej na szczeblu międzypaństwowym, przy czym urzędy statystyczne z obszarów przygranicznych mogą pełnić rolę inicjatorów podejmowanych działań harmonizacyjnych, wyznaczając jednocześnie ich zakres i kierunki;
2. rozszerzenie i udoskonalenie oferty publikacyjnej poprzez:
 - a) odejście od obecnej spontaniczności w zakresie tematycznym i czasowym wydawnictw i wprowadzenie serii tematycznych publikacji, charakteryzujących się regularnością i cyklicznością opracowywania i publikowania (Miszczuk, 2006);
 - b) wprowadzenie krótkich, comiesięcznych przekrojowych opracowań dotyczących sytuacji społeczno-gospodarczej na pograniczu polsko-ukraińskim dostępnych online oraz udostępnianych pocztą elektroniczną zainteresowanym odbiorcom (opcja subskrypcji); taka forma prezentacji danych mogłaby okazać się szczególnie atrakcyjna dla przedsiębiorców zainteresowanych aktualną i zwięzłą informacją na temat bieżących procesów społeczno-ekonomicznych;
 - c) dalszy rozwój prac analitycznych oraz położenie większego nacisku na przygotowywanie opracowań o charakterze analitycznym, pozwalających na prezentowanie wybranych zjawisk i procesów społeczno-gospodarczych w szerszym kontekście wraz z analizą istniejących związków przyczynowo-skutkowych;
 4. dalszy rozwój badań transgranicznych, w tym, przede wszystkim, dotyczących istniejących interakcji transgranicznych, ukazujących rosnącą współzależność obszarów leżących po obu stronach granicy polsko-ukraińskiej, m.in. w zakresie handlu zagranicznego, inwestycji zagranicznych, przepływów kapitałowych, turystyki, migracji, ruchu drogowego oraz mobilności ludności (por. Komornicki, 2008);
 5. przygotowanie ogólnodostępnego i bezpłatnego narzędzia pozwalającego szerokiemu gronu użytkowników na samodzielny dobór i analizę porównywalnych danych i wskaźników statystycznych w postaci polsko-ukraińskiej (ewentualnie polsko-białorusko-ukraińskiej) transgranicznej bazy danych online. Realizacja tego przedsięwzięcia była postulowana jeszcze w minionej dekadzie (Miszczuk, 2006; Matkowski, 2008). W ostatnim czasie podjęto próbę pozyskania środków zewnętrznych w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2014–2020 na realizację tego zamierzenia, jednakże na przeszkodzie stanęły kwestie formalne. W związku z tym pojawia się konieczność wspólnego

poszukiwania innych możliwości pozyskania funduszy zewnętrznych, bądź też oparcie się na zasobach własnych;

6. wykorzystanie narzędzi GIS, pozwalających na integrację danych statystycznych w ujęciu przestrzennym oraz umożliwiających ich prezentację (wizualizację) w formie wykresów, diagramów, kartogramów, kartodiagramów, a także map izopletowych (por. Kałamucki, 2008).

Sprostanie powyższym wyzwaniom będzie wymagać znacznego zaangażowania ze strony partnerskich urzędów statystycznych z obszaru pogranicza polsko-ukraińskiego. Wydaje się jednak, że powodzenie wielu przedstawionych zadań pozostaje w równie dużym stopniu uzależnione od dostępności odpowiednich środków finansowych oraz kontynuacji procesu harmonizacji statystyki ukraińskiej ze statystyką europejską.

ZAKOŃCZENIE

Informacja statystyczna dostarczana przez jednostki statystyki publicznej odgrywa ważną rolę w zakresie wspomagania rozwoju społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy. Ma ona również duży wpływ na poprawę efektywności funkcjonowania organów państwa i samorządu terytorialnego poprzez stworzenie odpowiedniego zaplecza informacyjnego i analitycznego na temat zjawisk i procesów społeczno-gospodarczych, wspomagającego je w procesach decyzyjnych, poprzez informację o zjawiskach i procesach.

Wzrost powiązań o charakterze międzynarodowym i transgranicznym w Europie sprawia, że coraz częściej przedmiotem zainteresowań statystyki regionalnej staje się statystyka obszarów transgranicznych. Wymiana informacji statystycznych dotyczących obszarów przygranicznych może przyczynić się do przełamywania wzajemnych uprzedzeń oraz służyć ukazywaniu szans rozwojowych obszarów przygranicznych, warunkując rozwój bardziej zaawansowanych form współpracy transgranicznej. W tym kontekście statystyka obszarów transgranicznych ma do odegrania szczególną rolę w przypadku obszarów położonych przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, które w większym stopniu odczuwają negatywne konsekwencje związane z przygranicznym położeniem, stanowiącym istotną barierę rozwojową oraz przyczyniającym się do ich peryferyzacji.

Literatura

- Borys T. (1999), *Obszary transgraniczne w statystyce regionalnej*, „Statystyka w Praktyce”, t. 6, GUS, Warszawa.
- Borys T., Banaszak S. (2008), *Statystyka obszarów transgranicznych – dylematy metodologiczne*, [w:] A. Miszczuk (red.), *Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych*, „Biblioteka Wiadomości Statystycznych”, t. 60, GUS, Warszawa.
- Brzezińska A. (2012), *Zasoby informacyjne polskiej statystyki publicznej*, US Szczecin, [online:] <http://ois.wzp.pl/attachments/article/131/Zasoby%20informacyjne%20polskiej%20statystyki%20publicznej.pdf> [dostęp: 18.01.2017].
- Checkland P., Holwell S. (2002), *Information, Systems and Information Systems. Making Sense of the Field*, John Wiley & Sons, Chichester.
- Ciechelska A., Poskrobko T. (2017), *Wpływ informacji na trwałe i zrównoważony rozwój w warunkach gospodarki opartej na wiedzy*, [online:] <http://mikro.univ.szczecin.pl/bp/pdf/46/18.pdf> [dostęp: 14.01.2017].
- Cierpiał-Wolan M. (2008), *Metodologiczne aspekty badań transgranicznych – badanie pilotażowe obrotów towarów i usług na granicy polsko-ukraińskiej*, [w:] A. Miszczuk (red.), *Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych*, „Biblioteka Wiadomości Statystycznych”, t. 60, GUS, Warszawa.
- Dziekański P. (2012), *Informacja jako dobro ekonomiczne będące źródłem przewagi konkurencyjnej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, z. 24.
- Godowski S. (2003), *Statystyka regionalna w Polsce. Harmonizacja z wymaganiami Unii Europejskiej*, [w:] *Polityka regionalna Unii Europejskiej a statystyka regionalna – zadania polskiej statystyki urzędowej w tym zakresie*, GUS, Warszawa [maszynopis powielony].
- Grabowski M., Zając A. (2009), *Dane, informacja, wiedza – próba definicji*, „Zeszyty Naukowe. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie”, 798.
- Kałamucki K. (2008), *GIS jako narzędzie statystyki regionalnej*, [w:] A. Miszczuk (red.), *Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych*, „Biblioteka Wiadomości Statystycznych”, t. 60, GUS, Warszawa.
- Komornicki T. (2008), *Badanie interakcji transgranicznych jako wyzwanie dla statystyki publicznej*, [w:] A. Miszczuk (red.), *Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych*, „Biblioteka Wiadomości Statystycznych”, t. 60, GUS, Warszawa.
- Kudrycka I. (2003), *Rola i zadania statystyki regionalnej i urzędów statystycznych*, [w:] *Polityka regionalna Unii Europejskiej a statystyka regionalna – zadania polskiej statystyki urzędowej w tym zakresie*, GUS, Warszawa [maszynopis powielony].

- Martinez O. (1994), *The Dynamics of Border Interaction. New Approaches to Border Analysis*, [in:] C. H. Schofield (ed.), *Global Boundaries, World Boundaries*, vol. I, Routledge, London.
- Matkowski S. (2008), *Obszary transgraniczne a spójność metodologiczna ukraińskiej, białoruskiej i polskiej statystyki regionalnej*, [w:] A. Miszczuk (red.), *Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych*, „Biblioteka Wiadomości Statystycznych”, t. 60, GUS, Warszawa.
- Miszczuk A. (2006), *Statistical Information – Effects of the Polish-Ukrainian Transborder Cooperation*, [in:] J. Kitowski (ed.), *Regional Transborder Co-operation in Countries of Central and Eastern Europe – a Balance of Achievements*, „Geopolitical Studies”, vol. 14, Polish Science Academy, Warsaw.
- Miszczuk A. (2008), *Ewolucja funkcji granicy i pogranicza a statystyka regionalna – próba ujęcia modelowego*, [w:] A. Miszczuk (red.), *Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych*, „Biblioteka Wiadomości Statystycznych”, t. 60, GUS, Warszawa.
- Mroczkowski M. (2012), *Informacja o współpracy polskiej statystyki publicznej z urzędami statystycznymi państw sąsiadujących*, [online:] http://wroclaw.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/wroc/ASSETS_INFORMACJA_O_WSPOLPRACY_POLSKIEJ_STATYSTYKI_PUBLICZNEJ_Z_URZEDAMI.pdf [dostęp: 16.01.2017].
- Obreńbalski M. (2012), *Wspomaganie informacyjne samorządu terytorialnego – refleksje statystyczne*, „Biblioteka Regionalisty”, nr 12.
- Oleński J. (2001), *Ekonomika informacji*, PWE, Warszawa.
- Penc J. (1994), *Strategie zarządzania. Perspektywiczne myślenie, systemowe działanie*, Placet, Warszawa.
- Rogalińska D. (2012), *Obszary transgraniczne w systemie polskiej statystyki regionalnej*, [online:] http://wroclaw.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/wroc/ASSETS_Obszary_transgraniczne_w_systemie_polskiej_statystyki_regionalnej.pdf [dostęp: 16.01.2017].
- Stefanowicz B. (2007), *Rola informacji*, „E-Mentor”, nr 5(22), [online:] <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/22/id/480> [dostęp: 20.01.2017].
- Śmiłowska T. (2008), *Harmonizacja klasyfikacji statystycznych jako element jakości i porównywalności danych*, [w:] A. Miszczuk (red.), *Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych*, „Biblioteka Wiadomości Statystycznych”, t. 60, GUS, Warszawa.
- UMWL (2014), *Strategia Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodu Lwowskiego, Obwodu Wołyńskiego i Obwodu Brzeskiego na lata 2014–2020*, [online:] <https://umwl.bip.lubelskie.pl/index.php?id=904> [dostęp: 14.01.2017].
- US Rzeszów (2016), *Informator o badaniach i opracowaniach dotyczących obszarów transgranicznych*, GUS-US Lublin, Warszawa–Rzeszów.
- Ustawa z dn. 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej, Dz. U. 1995, nr 88, poz. 439.

Żukowski M. (2008), *Statystyka publiczna źródłem zasilania systemów informacyjnych banków*, [w:] A. Miszczuk (red.), *Statystyka publiczna w procesie integracji europejskiej, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki obszarów transgranicznych*, „Biblioteka Wiadomości Statystycznych”, t. 60, GUS, Warszawa.